

Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten

Evaluatie Werkgroep Uitbreiding
Leerlingzorg en Trajectbureau
Opleiding & Werk

M. Roelofs

R. Kennis

T. Eimers

beroesonderwijs
arbeidsmarkt

Evaluatie Werkgroep Uitbreiding Leerlingzorg en Trajectbureau Opleiding & Werk

M. Roelofs
R. Kennis
T. Eimers

17 juni 2010

© 2010 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	WUL en Trajectbureau	3
	2.1 WUL	3
	2.2 Trajectbureau	4
3	Extern rendement	7
	3.1 Uitstroombestemming	7
	3.2 Lange termijn effect	8
	3.3 Conclusies	11
4	Intern rendement	13
5	WUL en Trajectbureau als instrument	17
	5.1 Aanmelding	17
	5.2 Conclusies	21
6	Conclusies en aanbevelingen	23
	6.1 Samenvattende conclusies	23
	6.2 Aanbevelingen	25
	Bijlage 1 – Overzicht van gesproken personen	27

1 Inleiding

SOVEE (Stichting Onderwijsvoorrang Eemland) is een organisatie die zich, samen met partners, richt op het oplossen van vraagstukken op het gebied van onderwijsachterstanden en jeugdbeleid. SOVEE voert projecten uit voor specifieke doelgroepen van 0 – 23 jaar en houdt zich bezig met thema's als Voor- en Vroegschoolse Educatie, ontwikkelingsstimulering van kinderen, Brede School, opvoedondersteuning, voortijdig schoolverlaten, aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, aanpak problemen jongeren op meerdere leefgebieden, en Centra voor Jeugd en Gezin (opvoeden, opgroeien, onderwijs). In opdracht van de gemeente Amersfoort brengt SOVEE (potentiële) voortijdig schoolverlaters in beeld en voert de RMC-trajectbegeleiding uit voor de regio Eemland (een subregio van de RMC-regio Eem en Vallei). Daarnaast ondersteunt SOVEE de leerplichtmedewerkers van de gemeente Amersfoort bij de uitvoering van hun taak (SOVEE richt zich met name op de preventie van verzuim en voortijdig schoolverlaten en op jongeren met een zware problematiek).

Het voorkomen en/of bestrijden van voortijdig schoolverlaten staan centraal in de activiteiten van de Werkgroep Uitbreiding Leerlingzorg (WUL) en het Trajectbureau Opleiding & Werk. Op verzoek van de gemeente Amersfoort is met SOVEE afgesproken dat KBA de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau evalueert. De evaluatie wordt uitgevoerd in het kader van de 'Regiomonitor Voortijdig Schoolverlaten' en (mede) door de Provincie Utrecht bekostigd.

Evaluatie heeft een dubbel doel. Enerzijds moet de evaluatie de waarde van de WUL en het Trajectbureau beoordelen vanuit verschillende gezichtspunten. Anderzijds moet de evaluatie sturingsgegevens opleveren, informatie waarmee processen bijgestuurd en verbeterd kunnen worden. Bestanden met gegevens van de jongeren die de afgelopen jaren (vanaf 2006) door de WUL en het Trajectbureau zijn geholpen, worden gekoppeld aan de Regiomonitor (Basismonitor).

Om de waarde van de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau uit te drukken, worden drie soorten rendement onderscheiden:

- het externe rendement;
- het interne rendement;
- het preventieve rendement.

Het *externe rendement* is het outputrendement en wordt bepaald door extern bepaalde normen vastgelegd in certificaten, diploma's of toelatingseisen. Het refereert aan wat de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau opleveren in termen van een startkwalificatie, diploma, werk, doorstroom naar een vervolgopleiding en dergelijke.

Het *interne rendement* komt tot uitdrukking in de door de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau toegevoegde waarde tussen het moment van instroom en het moment van uitstroom. Deels komt de toegevoegde waarde tot uitdrukking in bijvoorbeeld een behaald diploma of startkwalificatie, maar de toegevoegde waarde zit ook in andere factoren (bijvoorbeeld persoonlijke ontwikkeling van jongeren, zelfvertrouwen, sociale vaardigheden).

Het interne en externe rendement zijn vooral gedefinieerd op het niveau van de jongere. Het *preventieve rendement* plaatst de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau in een bredere context en gaat in op de vraag of de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau als instrumenten op de juiste manier worden ingezet (juiste doelgroep, dekking) en leiden tot vermindering van verzuim en uitval.

De evaluatie van het Trajectbureau en de WUL richt zich op bovenstaande soorten rendement. Niet alleen is onderzocht wat het rendement is, maar ook hoe de inzet van de WUL en het Trajectbureau als instrumenten verbeterd kunnen worden om in de toekomst een zo hoog mogelijk rendement te bereiken.

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden zijn relevante (beleids)documenten en cijfers geanalyseerd en zijn interviews gehouden met de coördinator van de WUL, de coördinator van het Trajectbureau en de adjunctdirecteur van SOVEE. In de interviews is aandacht besteed aan de aanmelding van jongeren, de activiteiten die worden uitgevoerd, de resultaten die daarmee behaald worden en aan organisatorische kenmerken.

Het onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de activiteiten die door de WUL en het Trajectbureau Opleiding & Werk worden uitgevoerd. Hoofdstuk 3 gaat in op het externe rendement en hoofdstuk 4 op het interne rendement van de WUL en het Trajectbureau. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de vraag of de WUL en het Trajectbureau als instrument op de juiste manier (juiste doelgroep, dekking) worden ingezet. In hoofdstuk 6 staan de conclusies en aanbevelingen centraal.

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de personen, waarmee is gesproken in het kader van de evaluatie.

2 WUL en Trajectbureau

2.1 WUL

De Werkgroep Uitbreiding Leerlingenzorg (WUL) verleent bemiddeling aan (potentiële) voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 12 – 17 jaar. Medewerkers van de WUL bieden risicoleerlingen advies en begeleiding en proberen de jongeren te motiveren toch naar school te blijven gaan en/of hulp te aanvaarden. Er zijn binnen SOVEE vier consultants die WUL-bemiddeling uitvoeren. Een deel van de consultants voert naast de WUL-bemiddeling ook nog andere taken uit binnen SOVEE (zoals deelname aan Zorg Advies Teams (ZAT's) en/of begeleiding van woonwagenkinderen).

Een WUL-bemiddeling kan ingezet worden gedurende een schooljaar. Voor een schooljaar is gemiddeld 18 uur bemiddeling beschikbaar. Deze uren zijn dus op schooljaarbasis inzetbaar. De duur van een bemiddeling is afhankelijk van de problematiek waarmee een jongere te maken heeft. Een bemiddelingstraject duurt over het algemeen maximaal één schooljaar. In principe worden alle trajecten afgesloten in juli, tenzij verlenging nodig wordt geacht.

In 2008 zijn 118 leerlingen ingestroomd in de WUL. De meeste van deze leerlingen (84) komen uit de gemeente Amersfoort. De overige leerlingen wonen in de gemeenten Baarn (2), Bunschoten (3), Leusden (10), Soest (13) en Woudenberg (6). In de periode 1 januari 2008 tot en met 31 december 2008 zijn 71 dossiers afgesloten (47 leerlingen nog in begeleiding).

Bijna een vijfde (18 procent) van de in 2008 begeleide jongeren zat tijdens de bemiddeling in de brugklas. Ruim 44 procent van de jongeren volgde een vmbo-opleiding (niet brugklas). Van ruim 7 procent is het schooltype niet geregistreerd en de overige begeleide jongeren volgden een opleiding in het praktijkonderwijs, havo, vwo.

De problemen waarmee de jongeren te maken hebben zijn divers van aard. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- leerproblemen;
- gedragsproblemen;
- schoolverzuim;
- ongemotiveerdheid;
- opleiding-/beroepskeuze;
- sociaal emotionele problemen;
- problemen thuissituatie;
- contact politie/justitie;
- medische problemen;
- overige problemen.

Veelal hebben de jongeren te maken met een combinatie van problematieken. Meer dan de helft van de begeleide jongeren (53 procent) verzuimt van school. Ruim een derde heeft (daarnaast) te maken met problemen in de thuissituatie. Ook motivatieproblemen en gedragsproblemen komen relatief vaak voor, respectievelijk 33 en 27 procent van de begeleide jongeren heeft daar mee te maken.

Afhankelijk van de problemen waarmee de jongeren te maken hebben, is de inzet van de begeleiders dat leerlingen op school blijven, overstappen naar een andere school, of dat zij andere hulp krijgen.

In het algemeen kan een traject een meer praktische insteek hebben of een meer begeleidende insteek. Een praktische insteek is relevant voor jongeren die te maken hebben met problemen gerelateerd aan de school. Bij jongeren met (zwaardere) sociaal-emotionele en gedragsproblemen is een meer begeleidende insteek noodzakelijk.

De WUL-consulenten kiezen een traject dat het beste aansluit bij de problemen waarmee de leerling te maken heeft en mobiliseren de personen en organisaties wiens betrokkenheid bij het traject van belang is. Instrumenten die door de WUL-consulenten onder andere kunnen worden ingezet zijn:

- onderzoek naar capaciteiten, motivatie en opleidingsmogelijkheden;
- begeleidende gesprekken door de WUL-consulent;
- (toeleiding naar) training sociale vaardigheden;
- een coach van 'Coach & Co' (een maatjesproject): een jongvolwassen 'maatje' begeleidt en stimuleert de jongere om zelf sturing te geven aan zijn/haar toekomst. De coach geeft de jongere de juiste aandacht, biedt hulp waar nodig en doet daarnaast leuke dingen met de jongere;
- bemiddeling in het aanvragen van een REC-4 indicatie;
- doorverwijzing naar Jong Centraal, het Centrum voor Jeugd en Gezin in Amersfoort;
- doorverwijzing naar intensieve, ambulante (gezins)begeleiding.

Naast de begeleiding van jongeren voert de WUL ook adviserende taken uit. De WUL adviseert scholen, ouders en diverse instanties over het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.

2.2 Trajectbureau

Het Trajectbureau Opleiding & Werk voert de RMC-functie uit voor de regio Eemland. Deze regio bestaat uit de gemeenten Amersfoort, Baarn, Barneveld, Bunschoten, Leusden, Nijkerk, Soest en Woudenberg.

Het doel van het Trajectbureau is om, in samenwerking met de gemeenten en onderwijsinstellingen in de regio Eemland, een sluitende aanpak te realiseren in het voorkomen en bestrijden van voortijdig schoolverlaten.

Het Trajectbureau heeft een tweetal hoofdtaken:

- De begeleiding van (potentiële) voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 16 – 23 jaar. Deze begeleiding richt zich primair op het terugleiden naar het onderwijs en het behalen van een startkwalificatie.
- Een intensieve benadering van jongeren, waarvan niet bekend is wat hun huidige bezigheden zijn en waarvan vermoed wordt dat zij zonder startkwalificatie het onderwijs hebben verlaten.

Trajectbegeleiding (potentiële) voortijdig schoolverlaters

Het Trajectbureau biedt individuele begeleiding op maat. Ingezet wordt op het terugleiden van de jongeren naar het onderwijs, eventueel in combinatie met een (leer)baan. Als terugleiding naar het onderwijs niet haalbaar is, wordt geprobeerd de jongeren toe te leiden naar de arbeidsmarkt (of een ander traject). Er zijn binnen SOVEE drie medewerkers die de trajectbege-

leiding uitvoeren. Daarnaast is er een extra kracht beschikbaar in de piekperioden en een extra kracht met flexibele uren. In totaal is er 96 uur per week beschikbaar voor trajectbegeleiding. De duur van een traject is afhankelijk van de aard van de problematiek waarmee een jongere het Trajectbureau binnen komt en loopt uiteen van drie gesprekken tot een jaar lang intensieve begeleiding.

In 2007 zijn door het Trajectbureau 327 begeleidingstrajecten gestart en 271 trajecten afgesloten. In 2008 zijn 321 trajecten gestart en 282 afgesloten.

Bijna de helft (45 procent) van de in 2008 begeleide jongeren heeft een laatst genoten opleiding in het mbo (merendeels niveau 3 en 4) en 36 procent in het vmbo. De overige begeleide jongeren hebben een opleidingsachtergrond in onder andere het praktijkonderwijs, het voortgezet speciaal onderwijs (vso), havo, vwo en hbo.

Bijna de helft (47 procent) van de begeleide jongeren is 17 jaar of jonger en dus volledig leerplichtig (tot het eind van het schooljaar waarin jongeren 16 jaar worden) of kwalificatieplichtig (jongeren die de volledige leerplicht achter de rug hebben, nog geen 18 jaar zijn en nog geen startkwalificatie hebben behaald). Van de overige jongeren varieert de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar.

De aard van de problematiek, waarmee jongeren het Trajectbureau 'binnen komen', is zeer divers. Veelal is er sprake van een combinatie van problematieken. Bij 85 procent van de jongeren spelen studie-/beroepskeuze problemen een rol, al dan niet in combinatie met ongemotiveerdheid (22 procent) en/of schoolverzuim (20 procent). Veel jongeren hebben daarnaast te maken met problemen in de thuissituatie, sociaal emotionele problematiek, medische problemen of contacten met justitie/politie. Incidenteel spelen ook financiële problemen, verslavingsproblematiek en/of cognitieve belemmeringen een rol.

Globaal genomen kan een onderscheid worden gemaakt in jongeren die te maken hebben met een studie-/beroepskeuze-problematiek en jongeren met een meervoudige, complexe problematiek. De intensiteit en lengte van een begeleidingstraject is afhankelijk van de vraag en problematiek van de jongere. Jongeren met een vraag op het gebied van studie- en beroepskeuze kunnen relatief eenvoudig geholpen worden met behulp van een beroepskeuze- en/of capaciteitentest. Voor jongeren met een meervoudige, complexe problematiek zijn veelal meer intensieve, langdurige begeleidingstrajecten noodzakelijk. Dergelijke jongeren worden één op één begeleid en waar nodig maakt het Trajectbureau gebruik van partners in haar netwerk.

Intensieve benadering vermoedelijk voortijdig schoolverlaters

De intensieve benadering van jongeren, waarvan de huidige bezigheid niet bekend is en waarvan vermoed wordt dat zij voortijdig het onderwijs hebben verlaten, is in schooljaar 2006/2007 als project gestart en maakt met ingang van 2008 deel uit van de reguliere taken van het Trajectbureau. Met behulp van uitstroominformatie van scholen (roc's) en gegevens van verschillende gemeenten worden mogelijke voortijdig schoolverlaters in beeld gebracht. Deze jongeren worden door het Trajectbureau intensief benaderd per telefoon, met een persoonlijke brief en als nodig met een huisbezoek. Geprobeerd wordt de huidige bezigheden van de jongeren in beeld te brengen. De jongeren die daadwerkelijk 'voortijdig schoolverlater' zijn, wordt ondersteuning van het Trajectbureau aangeboden. Geprobeerd wordt deze jongeren te motiveren voor een opleiding en het behalen van een startkwalificatie.

In 2008 heeft het Trajectbureau 82 procent van de 884 intensief benaderde jongeren daadwerkelijk bereikt. De huidige activiteiten van deze jongeren zijn als volgt te categoriseren:

- Bezigt met (de inschrijving voor) een opleiding: 62 procent;
- Heeft een baan (een deel bezit inmiddels een startkwalificatie): 24 procent;
- Volgt een ander traject of begeleiding is geen optie (bijvoorbeeld psychiatrische begeleiding, begeleiding door Bureau Jeugdzorg, MEE, UWV, in de ziektewet, bezit met REC4 aanvraag, in detentie): 4 procent;
- Overig, zoals voorbereiding opleiding (dans, politie, leger, helikopterpiloot), voorbereiding au pair, in afwachting van beslissing Immigratie- en Naturalisatiedienst, zwanger of kind gekregen, al bekend bij Trajectbureau, geen interesse in begeleiding Trajectbureau: 10 procent.

Naast bovengenoemde hoofdtaken voert het Trajectbureau nog een veelheid aan andere taken uit. Het gaat onder andere om deelname aan stuurgroepen (bijvoorbeeld stuurgroep vo-mbo, stuurgroep Leerwerkloket), deelname aan de taakgroepen sluitende registratie, zorgstructuur en verzuim (die in het kader van het convenant voortijdig schoolverlaten zijn ontstaan), activiteiten in het kader van het 'Actieplan Jeugdwerkloosheid', activiteiten gericht op het vergroten van de naamsbekendheid (voorlichting, presentaties, scholings-/banenmarkt, communicatieplan), de levering van gegevens aan de contactgemeente Amersfoort voor de jaarlijkse RMC-effectrapportage en het opstellen van rapportages (jaarrapportages, kwartaalrapportages voor RMC-gemeenten).

3 Extern rendement

Het externe rendement is het outputrendement in termen van bijvoorbeeld uitstroombestemming, diploma en startkwalificatie. Door de WUL en het Trajectbureau wordt bijgehouden wat de uitstroombestemming is van de begeleide jongeren. Jongeren die na het begeleidingstraject teruggeleid worden naar het onderwijs zijn (weer) op weg naar het behalen van een diploma. Om te kunnen achterhalen of de door de WUL en het Trajectbureau begeleide jongeren ook daadwerkelijk een diploma/startkwalificatie behalen, is in de Regiomonitor, aan de hand van het Onderwijsnummer, gekeken hoe de verdere schoolloopbaan van de jongeren is verlopen.

3.1 Uitstroombestemming

WUL

In het vorige hoofdstuk kwam reeds naar voren dat in 2008 118 leerlingen begeleid zijn door de WUL. Aan het eind van dat jaar zijn 71 trajecten afgesloten (47 leerlingen nog in begeleiding). Onderstaande tabel geeft inzicht in het resultaat van de bemiddeling door de WUL.

Tabel 1 – Resultaat na afsluiting dossier bij WUL

	2008	
	Aantallen	Percentages
Afgesloten trajecten	71	
Resultaat:		
- onderwijs	65	92
- (zoekt) werk	1	1
- anders	2	3
- onbekend	3	4

De begeleiders van de WUL zetten primair in op het redden van de schoolloopbaan van een leerling. Uit de tabel blijkt dat dit in 2008 bij 92 procent van de begeleide jongeren gelukt is. Voor slechts een klein aantal leerlingen was het niet mogelijk de schoolloopbaan te herstellen en te vervolgen. Voor bijna al deze leerlingen is een ander passend vervolg gevonden. Ook van de in 2007 door de WUL begeleide leerlingen heeft het overgrote merendeel de schoolloopbaan doorgezet. Voor de leerlingen waarvoor dat niet mogelijk was, zijn er in samenwerking met de leerplichtambtenaar alternatieven gezocht (zoals leerwerktrajecten of eerdere instroom in het mbo).

Op basis van het resultaat van de afgesloten trajecten kan geconcludeerd worden dat de WUL als instrument succesvol is in het herplaatsen naar school of het op school houden van de leerlingen. Bijna alle begeleide leerlingen vervolgen immers hun schoolloopbaan. Maar maken de betreffende leerlingen hun schoolloopbaan ook volledig af en behalen zij een startkwalificatie? In de paragraaf 3.2 gaan we hier nader op in.

Trajectbureau

In 2007 zijn door het Trajectbureau 327 begeleidingstrajecten gestart, waarvan 271 trajecten afgesloten. In 2008 zijn 321 trajecten gestart en 282 afgesloten. Onderstaande tabel geeft inzicht in de uitstroombestemming van jongeren die begeleid zijn door medewerkers van het Trajectbureau.

Tabel 2 – Bestemming na traject bij Trajectbureau Opleiding & Werk

	2007		2008		Totaal	
	Aantallen	Percentages	Aantallen	Percentages	Aantallen	Percentages
Afgesloten trajecten	271		282		553	
Uitstroom:						
- onderwijs	157	58	184	65	341	62
- werk	54	20	49	17	103	19
- anders	33	12	44	16	77	14
- onbekend	27	10	5	2	32	6

De begeleiding van jongeren richt zich primair op de terugleiding naar het onderwijs en het behalen van een startkwalificatie. In de tabel komt naar voren dat in 2007 58 procent van de begeleide jongeren uitstroomde naar onderwijs. In 2008 gaat het om 65 procent. Circa een vijfde van de begeleide jongeren wordt toegeleid naar werk. Dit betekent dat circa 80 procent (78 procent in 2007, 82 procent in 2008) van de jongeren met succes wordt herplaatst naar een opleiding of werk.

Voor sommige jongeren is herplaatsing naar opleiding of werk niet haalbaar. Hun traject wordt afgesloten met een ander resultaat, zoals doorverwijzing naar hulpverlening, UWV en re-integratiebureaus, terugverwijzing naar leerplicht, verhuizing buiten de regio, zwanger/kind of tijdelijk werk in afwachting van school.

Een klein gedeelte van de trajecten is afgesloten met een onbekend resultaat. Omdat de betreffende jongeren gedurende het traject niet meer bereikt konden worden, is het contact met de jongere afgebroken. In 2007 ging het om 27 van de afgesloten trajecten. In 2008 is dit aantal teruggebracht tot 5.

3.2 Lange termijn effect

De Regiomonitor volgt de schoolloopbaan van jongeren in de provincie Utrecht, in het bijzonder van jongeren die deelnemen aan maatregelen om voortijdig schoolverlaten te bestrijden. Het doel is om het effect van die maatregelen te beoordelen om zo tot beter lokaal en regionaal beleid te komen. In de Regiomonitor worden deelnemers van specifieke maatregelen tegen voortijdig schoolverlaten gevolgd. De WUL en het Trajectbureau zijn voorbeelden van dergelijke maatregelen. De Regiomonitor maakt het mogelijk begeleide jongeren te volgen en daardoor het effect van de WUL en het Trajectbureau te evalueren. Om te kunnen achterhalen of de door de WUL en het Trajectbureau begeleide jongeren ook daadwerkelijk een diploma/startkwalificatie behalen, is in de Regiomonitor gekeken hoe de verdere schoolloopbaan van de jongeren is verlopen.

WUL

Van het totaal aantal door de WUL begeleide jongeren in de Regiomonitor is een groot deel, meer dan 70 procent, nog in opleiding. Jongeren die niet in opleiding zijn en geen startkwalificatie hebben behaald, zijn voortijdig schoolverlaters. In totaal gaat het om 93 jongeren, ofwel 27 procent van het totaal aantal door de WUL begeleide jongeren van januari 2006 tot en met juni 2009. Jongeren die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie maar nog wel een opleiding volgen, behalen mogelijk nog een startkwalificatie en zijn geen voortijdig schoolverlaters. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aandeel door de WUL begeleide jongeren dat de opleiding is uitgestroomd met startkwalificatie, het aandeel jongeren dat nog in opleiding is en het aandeel voortijdig schoolverlaters.

Tabel 3 – Aantal en percentage begeleide jongeren dat a) opleiding is uitgestroomd met startkwalificatie, b) nog in opleiding is, c) opleiding zonder startkwalificatie heeft verlaten, per 1-10-2009

WUL	Totaal aantal jongeren in RM	Uit opleiding met startkwalificatie		In opleiding		Voortijdig schoolverlater	
		N	%	N	%	N	%
Jongeren gestart met traject in:							
2006	104	2	2	57	55	45	43
2007	101	4	4	72	71	25	25
2008	90	-	-	69	77	21	23
2009 ¹	45	1	2	42	93	2	4
Totaal ²	340	7	2	240	71	93	27

Opvalt dat naar mate de uitstroom uit het WUL-traject langer is geleden:

- de onderwijsdeelname lager is;
- het aandeel voortijdig schoolverlaters hoger is;
- er niet meer startkwalificaties zijn behaald.

Eerder zagen we dat bijna alle door de WUL begeleide jongeren hun schoolloopbaan vervolgen en dus kort na het WUL-traject nog wel op school zitten. Later in de schoolloopbaan treedt echter alsnog veel uitval op. Van de jongeren die in 2006 gestart zijn met een WUL-traject is op 1 oktober 2009 meer dan veertig procent voortijdig schoolverlater. Van de in 2007 en 2008 gestarte jongeren is dit aandeel aanzienlijk lager (respectievelijk 25 en 23 procent). Een mogelijke verklaring voor dit grote verschil is het einde van de leer-/kwalificatieplichtige periode. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers bij uitstroom uit het WUL-traject is 15 jaar (zowel van de jongeren die in 2006, 2007, 2008 als in 2009 zijn gestart met een traject). Op 1 oktober 2009 (het meetmoment dat gehanteerd is in de Regiomonitor) is het merendeel van de in 2006 gestarte jongeren drie jaar ouder en dus gemiddeld rond de 18 jaar, de leeftijd waarop de leer-/kwalificatieplicht eindigt. Vermoed wordt dat het einde van de leer-/kwalificatieplicht voor een

1 Tot en met juni 2009.

2 Er zijn meer jongeren door de WUL begeleid dan hier genoemd worden. Van jongeren ouder dan 22 jaar zijn in de Regiomonitor geen gegevens bekend en daarnaast is er een groep 'onvindbaar' in de Regiomonitor.

flink aantal jongeren ook het einde van de opleiding inluidt. Er lijkt dus sprake te zijn van een leeftijdseffect. Er moet rekening mee worden gehouden dat, wanneer ook voor de in 2007 en 2008 gestarte jongeren de leer-/kwalificatieplichtige leeftijd is verstreken, het percentage voortijdig schoolverlaters op hetzelfde niveau zal komen te liggen als van de in 2006 gestarte jongeren: rond de 40 procent.

Geconcludeerd kan worden dat het herplaatsen naar onderwijs of het op school houden van de begeleide leerlingen geen betrouwbare graadmeter is voor een positief langere termijn resultaat: na het verstrijken van de leer-/kwalificatieplicht verlaat een groot aantal teruggeplaatste jongeren alsnog zonder startkwalificatie het onderwijs.

Trajectbureau

Ook van de jongeren die in de jaren 2006 tot en met (juni) 2009 door het Trajectbureau zijn begeleid, is de huidige status te achterhalen. In de Regiomonitor is gekeken of zij begin oktober 2009 een startkwalificatie hebben behaald.

Van het totaal aantal door het Trajectbureau begeleide jongeren in de Regiomonitor (n=888) volgt op 1 oktober 2009 43 procent een opleiding. Bijna de helft (46 procent) van de begeleide jongeren is niet meer in opleiding en heeft ook geen startkwalificatie (voortijdig schoolverlater). Onderstaande tabel geeft een overzicht van de status van de door het Trajectbureau begeleide jongeren op 1 oktober 2009.

Tabel 4 – Aantal en percentage begeleide jongeren dat a) geen opleiding volgt, maar wel in het bezit is van een startkwalificatie, b) nog in opleiding is, c) geen opleiding volgt en ook niet in het bezit is van een startkwalificatie (voortijdig schoolverlater), per 1-10-2009

TB	Totaal aantal jongeren in RM	Niet in opleiding, wel startkwalificatie in bezit		In opleiding		Voortijdig schoolverlater	
		N	%	N	%	N	%
Jongeren gestart met traject in:							
2006	204	36	18	59	29	109	53
2007	245	25	10	89	36	131	54
2008	271	20	7	133	49	118	44
2009 ³	168	14	8	103	61	51	30
Totaal ⁴	888	95	11	384	43	409	46

Net als bij de WUL valt ook in deze tabel op dat naar mate de uitstroom uit het Trajectbureau langer is geleden de onderwijsdeelname lager en het aandeel voortijdig schoolverlaters hoger is. Een verschil is echter dat, naar mate de uitstroom langer geleden is, er door de jongeren die een traject hebben gevolgd bij het Trajectbureau wél meer startkwalificaties zijn behaald. Van de jongeren die in 2009 zijn gestart met een traject bij het Trajectbureau heeft 8 procent begin oktober 2009 een startkwalificatie in het bezit. Van de in 2006 gestarte jongeren gaat het om bijna 18 procent.

³ Tot en met juni 2009.

⁴ Er zijn meer jongeren door de WUL begeleid dan hier genoemd worden. Van jongeren ouder dan 22 jaar zijn in de Regiomonitor geen gegevens bekend en daarnaast is er een groep 'onvindbaar' in de Regiomonitor.

De uitstroom van de jaren 2006 en 2007 geeft een indruk wat het effect op langere termijn is. Nog altijd is van die groep een flink deel in opleiding (29-36 procent). Duidelijk is ook dat meer dan de helft geen startkwalificatie behaalt (53-54 procent). Het is goed om daarbij aan te tekenen, dat een groot deel van deze groep zonder startkwalificatie niet door het Trajectbureau naar onderwijs is begeleid, maar naar bijvoorbeeld werk of hulpverlening. Om een scherper beeld te krijgen van het effect van de trajectbegeleiding richting onderwijs kijken we wat het langetermijneffect van de begeleiding is uitsluitend voor de groep deelnemers die direct na de trajectbegeleiding met een opleiding is begonnen. We doen dat voor de uitstroomjaren 2006, 2007 en 2008.

Tabel 5 – Situatie per 1-10-2009 van deelnemers Trajectbureau die zijn uitgestroomd naar een opleiding⁵.

	Uitstroomjaar		
	2008	2007	2006
Nog in opleiding	76	63	50
Uit onderwijs met startkwalificatie	11	18	31
Uit onderwijs zonder startkwalificatie (VSV)	13	20	19
Aantal (= 100%)	176	142	118

Het meeste recente uitstroomjaar, 2008, laat zoals te verwachten het hoogste percentage onderwijsdeelname zien. Voor de jaren 2007 en 2006 ligt het percentage dat nog naar school gaat telkens lager. Uit die jaren hebben inmiddels meer jongeren hun opleiding beëindigd. Uit de cijfers blijkt dat het percentage voortijdig schoolverlaters al in het eerste jaar na de trajectbegeleiding oploopt naar 13 procent (uitstroom 2008), maar dat daarna het percentage blijft steken op 19-20 procent (uitstroomjaren 2006-2007). Jongeren die hun opleiding beëindigen doen dat veelal mét een startkwalificatie: het percentage met startkwalificatie loopt op van 11 naar 31 procent.

De conclusie is dat de toeleiding naar een opleiding door het Trajectbureau in verreweg de meeste gevallen succesvol is. Globaal genomen haakt ongeveer twintig procent voortijdig af. Tachtig procent is ook na twee of drie jaar nog in opleiding of heeft inmiddels een startkwalificatie behaald.

3.3 Conclusies

WUL

De WUL verleent bemiddeling aan (potentiële) voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 12 – 17 jaar. Medewerkers van de WUL bieden risicoleerlingen advies en begeleiding en proberen de jongeren te motiveren toch naar school te blijven gaan en/of hulp te aanvaarden. In samenwerking met andere partijen probeert de WUL de jongeren weer op het goede spoor te brengen. Uit de uitstroomcijfers blijkt dat dit lukt. Bijna alle jongeren (92 procent) die door de WUL zijn begeleid, vervolgen hun schoolloopbaan. De WUL is succesvol in het herplaatsen naar onderwijs of het op school houden van leerlingen. Het aanvankelijke succes van het vervolgen van de

⁵ De aantallen en percentages zijn gebaseerd op verschillende meetmomenten in de BRON-gegevens.

schoolloopbaan beklijft echter niet op de langere termijn. Naar schatting veertig procent behaalt uiteindelijk geen startkwalificatie en wordt voortijdig schoolverlater. Na het verstrijken van de kwalificatieplicht breekt alsnog een groot deel de opleiding voortijdig af. Op basis van deze uitkomsten kunnen een tweetal belangrijke conclusies getrokken worden:

- De jongeren die begeleid worden door de WUL zijn kennelijk jongeren met een grote kans op uitval. Dit is een belangrijk gegeven, want dat maakt het mogelijk om preventief te handelen;
- De WUL als interventie is succesvol (bijna alle jongeren vervolgen immers hun schoolloopbaan), maar er is meer nodig om jongeren in opleiding te houden. Dit is niet zozeer de taak en verantwoordelijkheid van de WUL, maar van partijen die het stokje overnemen, met name de school maar ook ouders, leerplicht en hulpverlenende partijen. Belangrijk aandachtspunt voor deze partijen is dat het gaat om jongeren met een grote kans op uitval!

Trajectbureau

Het Trajectbureau herplaatst circa 60 procent van de begeleide jongeren naar onderwijs en circa 20 procent naar werk. De overige jongeren vinden een ander passend vervolg.

De toeleiding naar een opleiding door het Trajectbureau is in verreweg de meeste gevallen succesvol. Globaal genomen haakt ongeveer twintig procent voortijdig af. Tachtig procent is ook na twee of drie jaar nog in opleiding of heeft inmiddels een startkwalificatie behaald. De jongeren die herplaatst worden naar het onderwijs doen het dus relatief goed. Deze conclusie moet worden gezien in de context van de doelgroep van het Trajectbureau. Bijna de helft van de begeleide jongeren is 17 jaar of jonger en dus leer- of kwalificatieplichtig. Voor de jongeren die niet meer leer- of kwalificatieplichtig zijn, is begeleiding door het Trajectbureau vrijwillig. Gezien hun leeftijd hebben deze jongeren bovendien de mogelijkheid te gaan werken zonder over een startkwalificatie te beschikken. In de groep jongeren die herplaatst worden naar onderwijs en het daar relatief goed doen, zullen zich dan ook vaak leer-/kwalificatieplichtige jongeren en/of gemotiveerde jongeren bevinden.

4 Intern rendement

Bij het extern rendement gaat het om de output in termen van behaalde diploma's en de uitstroombestemming. Vaak moet voorafgaand aan herplaatsing in een opleiding gewerkt worden aan de motivatie van een jongere, zijn/haar zelfvertrouwen, studiekeuze of ook aan zwaardere problemen zoals faalangst, een problematische thuissituatie en dergelijke. De vooruitgang die op deze terreinen met een jongere geboekt is, komt niet altijd goed tot uitdrukking in bijvoorbeeld een diploma. Daarom wordt ook gekeken naar de 'toegevoegde waarde' in termen van probleemvermindering, persoons- en talentontwikkeling, en gedragsverbetering. We noemen dit het interne rendement.

Medewerkers van de WUL en het Trajectbureau zetten verschillende instrumenten in om problemen van een jongere op te lossen, zijn/haar talenten te ontwikkelen en/of gedrag te verbeteren.

Een capaciteitentest bijvoorbeeld is gericht op (cognitieve) niveaubepaling om de haalbaarheid van een opleidingsniveau te kunnen bepalen..

Een studie-/beroepskeuzetest kan de interesses en mogelijkheden van een jongere verduidelijken en leiden tot een weloverwogen en juiste keuze.

Voor sommige jongeren kan de inzet van een coach tot goede resultaten leiden. Een coach, ofwel een jongvolwassen 'maatje', begeleidt en stimuleert de jongere om zelf sturing te geven aan zijn/haar toekomst. De coach geeft de jongere de juiste aandacht, biedt hulp waar nodig, maar doet daarnaast ook leuke dingen met de jongere.

Andere jongeren kunnen doorverwezen worden naar een training of passende hulpverlening om specifieke problemen aan te pakken.

Met behulp van de genoemde instrumenten wordt zonder twijfel waarde toegevoegd aan jongeren, maar kan deze toegevoegde waarde – het intern rendement – door de WUL en het Trajectbureau ook aangetoond worden?

Voorwaarden voor meten van intern rendement

Om intern rendement aan te kunnen tonen, moet de vooruitgang die met de jongere gedurende een begeleidingstraject geboekt is zichtbaar worden gemaakt. Hiervoor is het van belang dat bij de start van elk traject de problematiek van de jongere in kaart wordt gebracht en een plan van aanpak wordt opgesteld. In het plan van aanpak wordt beschreven welke stappen (wanneer en door wie) worden gezet om met een bepaalde jongere een passend resultaat te bereiken. Gedurende het bemiddelingstraject moet de voortgang in de gaten worden gehouden en na afsluiting moet bezien worden of het meest passende resultaat is bereikt.

Het meten van intern rendement vraagt om een gestructureerde manier van werken, waarbij sprake is van professionalisering, methodisch werken, verslaglegging en een adequaat, passend registratiesysteem. Het inrichten van het primaire proces op deze manier kost tijd.

Feitelijke situatie

De medewerkers van de WUL en het Trajectbureau werken sinds 2004 met een geautomatiseerd registratiesysteem. De gegevens van alle jongeren die door SOVEE individueel worden begeleid, worden opgenomen in een centrale database. Het registratiesysteem heeft een tweetal doelstellingen:

- Het systeem ondersteunt het werk van de begeleiders. Alle informatie over een bepaalde jongere (NAW-gegevens, probleemanalyse, loopbaan, correspondentie, gespreksverslagen, rapportages, etc.) zijn gerangschikt en het systeem geeft inzicht in de activiteiten die in een begeleidingstraject zijn uitgevoerd.
- Het systeem biedt de mogelijkheid rapportages te genereren (bijvoorbeeld voor opdrachtgevers en/of in het kader van financiële verantwoording). De verzamelde gegevens kunnen (op lange termijn) beleidsinformatie opleveren.

Om een eenduidige wijze van registreren te realiseren, heeft SOVEE per onderdeel van het programma richtlijnen weergegeven en wordt bij de onderdelen die aanleiding geven tot interpretatieverschillen een toelichting gegeven. Bepaalde onderdelen moeten verplicht worden ingevuld, omdat de gegevens nodig zijn voor het maken van rapportages (die onderdeel uitmaken van de subsidieverplichting en SOVEE relevante beleidsinformatie bieden). Het secretariaat controleert regelmatig of deze onderdelen door iedereen zijn ingevuld. Het beleid van SOVEE geeft aan dat ontbrekende informatie alsnog moet worden toegevoegd.

Verschillende aspecten komen in het registratiesysteem aan de orde:

- Algemene gegevens: onder andere naam jongere, SOVEE nummer, BSN, dienst (bijv. Trajectbureau of WUL), begeleider, in begeleiding (ja/nee), voortijdig schoolverlater (ja/nee), prioritaire doelgroep (ja/nee), leerplichtig (ja/nee), datum binnenkomst, adres- en contactgegevens.
- Aanmeldgegevens: onder andere huidige of laatst genoten opleiding van jongere, aanmelder (organisatie/particulier), naam en functie contactpersoon.
- Loopbaangegevens, hoewel deze in praktijk veelal niet worden geregistreerd.
- Reden aanmelding: beschrijving hulpvraag en achtergrondinformatie problematiek (informatie afkomstig uit aanmeldingsformulier en intakegesprek). Dergelijke informatie is afhankelijk van de interpretatie van degene die de intake heeft gedaan en de gegevens registreert (subjectief).
- Begeleidingstraject: alle activiteiten die voor/met een jongere ondernomen worden. Vermeld worden onder andere uitvoerdatum, processtap, ondernomen actie, invoerdatum, plandatum, memo (verslag/toelichting, verwijzing naar andere documenten), e-mail, document.
- Berichten
- Kladblok: notities bedoeld voor begeleider (vermoedens, aandachtspunten e.d. die begeleider in het achterhoofd wil houden). Deze informatie wordt verwijderd bij afsluiting van het dossier. In de praktijk wordt nauwelijks gebruikt gemaakt van het kladblok.
- Afsluiting: onder andere afsluitdatum, problematiek waar sprake van bleek te zijn, resultaat begeleiding (opleiding, werken, anders), eventueel verwijzing hulpverlening.

Met name de vraag over de problematiek bij afsluiting wordt door invullers verschillend geïnterpreteerd. De ene invuller maakt het beeld van de problematiek dat bij start werd geschetst volledig (zoals de bedoeling is), terwijl de andere invuller registreert welke problematiek is aangepakt of welke problematiek blijft bestaan na begeleiding.

Enkele maanden na afsluiting van het dossier wordt contact opgenomen met de jongeren in het kader van nazorg (bijvoorbeeld om te kijken of een jongere daadwerkelijk gestart is met de beoogde opleiding). Uitkomsten kunnen geregistreerd worden bij het onderdeel 'begeleidingstraject'. Twijfelachtig is of dergelijke informatie consequent geregistreerd wordt.

Goede aspecten met betrekking tot de registratie – aspecten die ook van belang zijn voor het meten van intern rendement – zijn dat de gegevens van alle door de WUL en het Trajectbureau begeleide jongeren worden opgenomen in de centrale database, dat via deze centrale database onderlinge uitwisseling van gegevens met betrekking tot de jongere mogelijk is, dat bepaalde onderdelen verplicht moeten worden ingevuld en dat regelmatig gecontroleerd wordt op het nakomen van deze verplichting. Het systeem biedt relevante informatie over de jongeren, over de activiteiten die in de begeleidingstrajecten worden uitgevoerd en over het resultaat dat bereikt is met de jongere.

Minpunten zijn dat er ondanks de richtlijnen en toelichting interpretatieverschillen bestaan bij bepaalde onderdelen, bepaalde informatie afhankelijk is van de inschatting van de invuller (subjectief), er niet bij alle onderdelen gewerkt wordt met kwantificeerbare gegevens (vaste categorieën), en er geen verplichting is tot het invullen van *alle* onderdelen als gevolg waarvan met name bepaalde onderdelen niet door iedereen consequent zijn ingevuld.

Concluderend, de medewerkers van de WUL en het Trajectbureau maken gebruik van een geautomatiseerd systeem waarin zij gegevens registreren over de situatie bij intake (de hulpvraag, problematiek van de jongere), over de activiteiten die voor/met de jongere ondernomen worden tijdens het begeleidingstraject en over het resultaat na afsluiting van het traject. Met behulp van deze informatie kan het intern rendement zichtbaar gemaakt worden. In de huidige situatie is daarvoor echter een uitgebreid dossieronderzoek benodigd, omdat niet alle geregistreerde gegevens kwantificeerbaar zijn en in vaste, gestructureerde categorieën / rubrieken zijn ondergebracht. Het zou de kwaliteit van de invoering verbeteren en het aantonen van het intern rendement vergemakkelijken als er meer structuur wordt aangebracht in de wijze van registreren en de informatie wordt ondergebracht in gestructureerde rubrieken en vaste categorieën. Daarbij zou een heldere toelichting en een verplichting tot het invullen van alle rubrieken zorgen voor een meer *eenduidige* en *complete* informatieset.

5 WUL en Trajectbureau als instrument

In de vorige hoofdstukken is aandacht besteed aan het externe en interne rendement van de WUL en het Trajectbureau. Deze soorten van rendement zijn vooral gedefinieerd op het niveau van de individuele jongere. Dit hoofdstuk plaatst de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau in een bredere context en gaat in op de vraag of de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau als *instrumenten* op de juiste manier worden ingezet. Met betrekking tot de juiste inzet van de instrumenten staan een tweetal aspecten centraal:

- dekking instrument: zijn alle jongeren, voor wie de WUL of het Trajectbureau een geschikt instrument is, in beeld en worden deze ook daadwerkelijk door de WUL en het Trajectbureau opgepakt?
 - gebruik instrument: worden de WUL en het Trajectbureau voor de juiste deelnemers ingezet?
- Om deze vragen te kunnen beantwoorden, kijken we eerst hoe de aanmelding van jongeren bij de WUL en het Trajectbureau verloopt.

5.1 Aanmelding

Aanmelding WUL

De aanmelding van jongeren bij de WUL verloopt voornamelijk via de scholen (onder andere via ZAT's, waarin deelnemers van de WUL participeren) en leerplichtambtenaren in de regio Eemland, maar ook ouders kunnen hun kind aanmelden. Aanmelding gebeurt doorgaans via de website van SOVEE, met behulp van een digitaal 'Aanmeldingsformulier voor WUL bemiddeling'.

Scholen die te maken hebben met leerlingen die dreigen uit te vallen, kunnen een beroep doen op de WUL. Hierbij doen zich een tweetal knelpunten voor:

- Ondanks dat er door de medewerkers veel aandacht wordt besteed aan het 'zichtbaar' maken van de WUL bij de scholen in de regio, weten nog niet alle scholen de weg naar de WUL te vinden.
- Het komt regelmatig voor dat scholen lang wachten, voordat zij jongeren aanmelden bij de WUL. In sommige gevallen is de problematiek dan al dusdanig fors en complex dat het voor de WUL niet meer mogelijk is een traject aan te bieden en zij de jongere direct door moeten verwijzen naar meer intensieve hulpverlening (bijvoorbeeld RIAGG).

De leerplichtambtenaren van de gemeenten in de regio zijn wel allen bekend met de WUL, maar ook zij wachten soms erg lang voordat zij jongeren aanmelden.

Zowel met de scholen als de leerplichtambtenaren worden regelmatig gesprekken gevoerd, waarin het belang van vroegtijdige signalering en aanmelding benadrukt wordt. Naarmate de WUL eerder wordt ingeschakeld, zijn er meer mogelijkheden om de schoolloopbaan van een jongere te redden.

Na aanmelding van een jongere bepaalt de coördinator van de WUL of een consulent wordt ingeschakeld. De WUL wil een laagdrempelige vorm van hulp aanbieden en zet zich in om voor alle jongeren, die hulp nodig hebben, een hulpvraag te formuleren. De school, de verantwoor-

delijke leerplichtambtenaar en de ouders of verzorgers van de jongere moeten instemmen met het opstarten van een begeleidingstraject

In de praktijk wordt niet voor alle jongeren een begeleidingstraject gestart. Geschat wordt dat minder dan een kwart van de aangemelde jongeren niet in begeleiding wordt genomen. In de meeste van deze gevallen is de problematiek te fors en complex geworden, waardoor het voor de WUL niet meer mogelijk is een begeleidingstraject aan te bieden en de schoolloopbaan van een jongere te redden.

Samengevat, leerlingen kunnen door de school rechtstreeks worden aangemeld bij de WUL, maar ook indirect via de leerplichtambtenaar van de gemeente. De leerplichtambtenaren in de regio houden zich met name bezig met de 'lichte, eenvoudige leerplichtgevallen'. De 'zwaardere gevallen' sturen zij door naar de WUL. Is de problematiek van de jongeren te fors en complex, dan is het voor de WUL niet meer mogelijk een begeleidingstraject aan te bieden en wordt doorverwezen naar meer intensieve hulpverlening.

Aanmelding Trajectbureau

De aanmelding van jongeren bij het Trajectbureau kan plaatsvinden via verschillende kanalen. In 2008 vond van het totaal aantal begeleidingstrajecten 45 procent plaats op initiatief van de jongeren zelf of hun ouders (eventueel op advies van derden). De overige jongeren (55 procent) werden door andere organisaties aangemeld, zoals gemeenten (leerplichtambtenaren), ROC's, voortgezet onderwijs, en door collega's van andere SOVEE-projecten (bijvoorbeeld WUL).

Om zoveel mogelijk (potentiële) voortijdig schoolverlaters te traceren en te bereiken, maakt het Trajectbureau gebruik van het '1-loket verzuim en voortijdig schoolverlaten' en van de uitstroominformatie van scholen (ROC's).

- Scholen melden verzuim en voortijdig schoolverlaten bij het '1-loket verzuim en voortijdig schoolverlaten' (IB-Groep). Deze meldingen worden doorgeleid naar de juiste gemeente in de regio Eemland. De gemeenten leiden de meldingen weer door naar het Trajectbureau. Onlangs is het Trajectbureau zelf aangesloten op het loket (wat betreft de leerlingen van 18 jaar en ouder) en kan ook rechtstreeks contact opgenomen worden met (de school van) leerlingen die verzuimen of de school zonder startkwalificatie verlaten.
- Daarnaast ontvangt het Trajectbureau van de ROC's uitstroomlijsten, waarin alle leerlingen staan die zijn uitgestroomd. Deze lijsten worden voor de gemeenten in de regio Eemland gescreend op leeftijd (18 – 23 jaar; voor jongeren tot 18 jaar zijn de gemeenten in de regio zelf verantwoordelijk) en VSV-criteria. (Vermoedelijk) voortijdig schoolverlaters worden intensief benaderd door het Trajectbureau. Met de contactgemeente van de regio, de gemeente Amersfoort, zijn afwijkende afspraken gemaakt. Deze gemeente screent de uitstroomlijsten van de ROC's zelf op voortijdig schoolverlaters, die zij in eerste instantie zelf benadert. Jongeren waarmee de gemeente geen contact krijgt, worden alsnog doorgeleid naar het Trajectbureau (dit gebeurt door middel van een papieren uitdraai van het Leerling Administratie Systeem van de gemeente Amersfoort).

In principe komen alle, tot de doelgroep behorende, jongeren die in beeld zijn bij het Trajectbureau in aanmerking voor begeleiding. Wel wordt zorgvuldig afgewogen of trajectbegeleiding zinvol is (bijvoorbeeld voor jongeren met veel zorgvragen heeft een zorgtraject prioriteit boven trajectbegeleiding).

Het Trajectbureau is afhankelijk van verschillende partijen (jongeren zelf, ouders, scholen, gemeenten, etc.) om het aantal voortijdig schoolverlaters in de regio in beeld te krijgen. Er is echter nog een andere bron, waarmee het aantal voortijdig schoolverlaters in de regio Eemland bepaald kan worden. Het Ministerie van OCW gebruikt het Onderwijsnummer (ON) om het aantal voortijdig schoolverlaters vast te stellen. De ON-cijfers worden bepaald op basis van de bekostigingsgegevens over in- en uitschrijvingen die scholen leveren aan de IB-Groep. Onderstaande tabel geeft een beeld van het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2007/2008 op basis van het Onderwijsnummer in de regio Eemland afgezet tegen het aantal jongeren dat door het Trajectbureau is begeleid.

Tabel 6 – Aantal nieuwe VSV-ers per gemeente en totaal

	Aantal nieuwe VSV-ers 2007/2008 (12 tot 23 jaar)	Aantal jongeren in traject bij Trajectbureau 2008 ¹	In traject genomen jongeren als percentage van aantal nieuwe VSV-ers (ON)
RMC subregio Eem			
Amersfoort	462	186	40
Baarn	57	16	28
Barneveld	189	3	2
Bunschoten	51	16	31
Leusden	64	21	33
Nijkerk	129	34	26
Soest	142	42	30
Woudenberg	25	2	8
Totaal	1.119	321	29

1. Hiertoe behoren niet alleen VSV-ers, maar ook potentiële VSV-ers (preventie)

Bron: Cfi

Het aantal voortijdig schoolverlaters gebaseerd op het Onderwijsnummer en het aantal voortijdig schoolverlaters dat bij het Trajectbureau in beeld is, kunnen niet één op één met elkaar vergeleken worden, omdat a) de ON-cijfers betrekking hebben op het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 12 tot 23 jaar en het Trajectbureau zich primair richt op jongeren van 16 tot 23 jaar, en b) de ON-cijfers betrekking hebben op het *schooljaar* 2007/2008 en de cijfers van het Trajectbureau op het *kalenderjaar* 2008. Opgemerkt moet echter worden dat het grootste gedeelte van de nieuwe VSV-ers (Onderwijsnummer) 16 jaar of ouder is (94 procent in de RMC-regio Eem en Vallei) en het Trajectbureau (in 2008) ook enkele jongeren onder de 16 jaar heeft begeleid. En ook al is de periode van meten (schooljaar en kalenderjaar) niet hetzelfde, het gaat in beide gevallen om een periode van een jaar.

Deze kanttekeningen in aanmerking genomen valt op dat nog geen derde van het totale aantal voortijdig schoolverlaters in de regio Eemland door het Trajectbureau in traject is genomen (29 procent)⁶. Bij de voortijdig schoolverlaters die niet in traject worden genomen (71 procent) zijn ook jongeren van wie de problematiek zo ernstig is dat een ander traject (eerst) passender is of

6 Het lage aantal begeleide jongeren uit de gemeente Barneveld heeft te maken met de overstap van de gemeente Barneveld van de subregio Vallei naar de subregio Eemland. In de loop van 2008 heeft de gemeente Barneveld besloten een deel van haar RMC-budget te besteden aan het Trajectbureau ten behoeve van de Barneveldse leerlingen die in Amersfoort op school zitten.

om jongeren die als voortijdig schoolverlater geregistreerd staan, maar slechts tijdelijk niet naar school gaan bijvoorbeeld omdat zij nog niet kunnen instromen in de opleiding van hun keuze (veel MBO-opleidingen kennen slechts één of twee instroommomenten per jaar). Hiermee rekening houdend, blijven er een groot aantal (feitelijk) voortijdig schoolverlaters over die bij het Trajectbureau niet in beeld zijn en niet in begeleiding worden genomen.

Verskillende aspecten belemmeren het verkrijgen van een volledig beeld van de doelgroep van het Trajectbureau.

- De 'meldingsketen', school > IBG-loket > gemeente > Trajectbureau is erg lang en leidt tot vertraging en mogelijk tot het uit beeld raken van voortijdig schoolverlaters. Het Trajectbureau onderschrijft deze problemen. Zij wil rechtstreeks geïnformeerd worden door de scholen en vindt meer stroomlijning in de meldingsketen gewenst. De aansluiting van het Trajectbureau op het '1-loket verzuim en voortijdig schoolverlaten' heeft op dit terrein verbetering gebracht.

- Bij de overstap voortgezet onderwijs (met name vmbo) – mbo bestaat een groot risico dat jongeren uit beeld raken. Jongeren zonder startkwalificatie die worden uitgeschreven bij het voortgezet onderwijs, maar zich niet hebben inschreven bij het vervolgonderwijs zouden gemeld moeten worden door het voortgezet onderwijs. Nog niet alle scholen houden zich aan deze afspraken.

Met de komst van de taakgroep sluitende registratie zijn wel grote verbeteringen ingezet. Met ingang van 2010 is een webbased systeem in gebruik genomen waarmee alle jongeren gevolgd worden tot plaatsing in het mbo. Jongeren wordt preventief ondersteuning geboden bij doorstroom. SOVEE heeft hierin een monitorfunctie en voert in 2010-2011 het projectleiderschap voor de implementatie van het systeem in de regio.

- De uitstroomlijsten van de ROC's zijn redelijk compleet, maar er wordt vaak erg laat gemeld dat er sprake is van uitstroom.
- Het Trajectbureau beschikt niet over uitstroomlijsten van ROC's buiten de regio. Jongeren die woonachtig zijn in de regio Eemland, maar die buiten de regio naar school gaan zijn daardoor niet goed in beeld. Overigens komt een deel van deze jongeren wel in beeld via de RMC-coördinator.
- Sinds voortijdig schoolverlaters ook tot de doelgroep van het UWV Werkbedrijf behoren en deze organisatie een testcentrum heeft voor studie- en beroepskeuzevragen, verwijzen zij voortijdig schoolverlaters die zich bij hen melden niet meer door naar het Trajectbureau. Er bestaan regionaal heldere afspraken over de doelgroep en doorverwijzing, maar vanwege allerlei belangen worden afspraken niet altijd nageleefd.
- De wijze waarop informatie met betrekking tot vermoedelijk voortijdig schoolverlaters wordt aangeleverd is onoverzichtelijk. Er wordt gewerkt met diverse registratiesystemen en uitstroomlijsten en informatie komt op uiteenlopende wijze bij het Trajectbureau binnen (digitale bestanden, papieren uitdraai van Leerling Administratie Systeem).

5.2 Conclusies

De praktijk van aanmelding maakt inzichtelijk of de 'juiste persoon op de juiste plek' terecht komt. De 'juiste plek' is in dit verband de WUL of het Trajectbureau. Hierbij staan twee aspecten, die in de inleiding van dit hoofdstuk reeds genoemd zijn, centraal:

- dekking instrument: zijn alle jongeren, voor wie de WUL of het Trajectbureau een geschikt instrument is, in beeld en worden deze ook daadwerkelijk door de WUL en het Trajectbureau opgepakt?
- gebruik instrument: worden de WUL en het Trajectbureau voor de juiste deelnemers ingezet?

Het is zeer waarschijnlijk dat *niet* alle jongeren, voor wie de WUL of het Trajectbureau een geschikt instrument is, in beeld zijn. De WUL heeft in de regio te maken met scholen die de weg naar de WUL (nog) niet weten te vinden en met scholen én leerplichtambtenaren die soms zó lang wachten met aanmelden dat de problematiek van de jongeren te fors en complex is geworden voor de WUL. Ook het Trajectbureau heeft te maken met partijen die voortijdig schoolverlaters erg laat of zelfs helemaal niet melden. Als gevolg hiervan is het onzeker of de WUL en het Trajectbureau dekkend zijn. Naar alle waarschijnlijkheid zijn er jongeren *niet* in beeld, die *wél* baat zouden hebben bij begeleiding van de WUL of het Trajectbureau.

Voor de jongeren die wel worden aangemeld en die tot de doelgroep van de WUL of het Trajectbureau behoren, wordt een hulpvraag geformuleerd en een begeleidingstraject opgestart. In principe worden er geen jongeren uitgesloten, tenzij na zorgvuldige afweging geconcludeerd moet worden dat begeleiding door de WUL of het Trajectbureau op dat moment niet zinvol is (bijvoorbeeld omdat een zorg-/hulpverleningstraject prioriteit heeft boven trajectbegeleiding).

Samengevat, er bestaat twijfel over de dekking van de WUL en het Trajectbureau. Het is waarschijnlijk dat niet alle doelgroepjongeren in beeld zijn. De jongeren die *wel* in beeld zijn en voor wie trajectbegeleiding (door WUL/Trajectbureau) een geschikt instrument is, worden ook daadwerkelijk in begeleiding genomen.

6 Conclusies en aanbevelingen

SOVEE (Stichting Onderwijsvoorrang Eemland) is een organisatie die zich, samen met partners, richt op het oplossen van vraagstukken op het terrein van onderwijsachterstanden en jeugdbeleid. De Werkgroep Uitbreiding Leerlingzorg (WUL) en het Trajectbureau Opleiding & Werk, twee projecten van SOVEE, richten zich op het voorkomen en/of bestrijden van voortijdig schoolverlaten.

De WUL verleent, gedurende een schooljaar, bemiddeling aan (potentiële) voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 12 – 17 jaar. WUL-consulenten proberen de jongeren te motiveren toch naar school te blijven gaan en/of hulp te aanvaarden.

Het Trajectbureau voert de RMC-functie uit voor de gemeenten in de regio Eemland (Amersfoort, Baarn, Barneveld, Bunschoten, Leusden, Nijkerk, Soest, Woudenberg). Het doel is om, samen met de gemeenten en onderwijsinstellingen in de regio, een sluitende aanpak te realiseren in het voorkomen en bestrijden van voortijdig schoolverlaten. Hoofdtaken van het Trajectbureau zijn: de begeleiding van (potentiële) voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 16 – 23 jaar (gericht op het terugleiden naar onderwijs en behalen van een startkwalificatie) en een intensieve benadering van vermoedelijk voortijdig schoolverlaters.

Om de waarde van de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau uit te drukken, worden drie soorten rendement onderscheiden: het extern rendement, het intern rendement, en het rendement van de WUL en het Trajectbureau als *instrument*. Deze drie soorten rendement vormen het kader voor de evaluatie van de WUL en het Trajectbureau.

6.1 Samenvattende conclusies

Extern rendement

- Het externe rendement is het outputrendement en wordt bepaald door extern bepaalde normen, vastgelegd in bijvoorbeeld diploma's of startkwalificaties. Bijna alle jongeren (92 procent) die door de WUL zijn begeleid, vervolgen hun schoolloopbaan. Dit betekent dat de WUL succesvol is in het herplaatsen naar onderwijs of het op school houden van leerlingen. De Regiomonitor maakt het mogelijk begeleide jongeren te volgen en te achterhalen of zij daadwerkelijk een diploma/startkwalificatie behalen. Het blijkt dat het aanvankelijke succes van het vervolgen van de schoolloopbaan op de langere termijn niet beklijft. Naar schatting veertig procent behaalt uiteindelijk geen startkwalificatie en wordt voortijdig schoolverlater. Na het verstrijken van de kwalificatieplicht breekt alsnog een groot deel de opleiding voortijdig af. Op basis van deze uitkomsten kunnen een tweetal belangrijke conclusies getrokken worden:
 - De door de WUL begeleide jongeren zijn kennelijk jongeren met een grote kans op uitval. Dit is een belangrijk gegeven, want dat maakt het mogelijk preventief te handelen;
 - De WUL als interventie is succesvol, maar er is meer nodig om jongeren in opleiding te *houden*. Dit is niet zozeer de taak en verantwoordelijkheid van de WUL, maar van partijen die het stokje overnemen, met name de school, maar ook ouders, leerplicht en hulpverlenende partijen.

- Het Trajectbureau herplaatst circa 60 procent van de begeleide jongeren naar onderwijs en circa 20 procent naar werk. De overige jongeren vinden een ander passend vervolg. De toeleiding naar een opleiding door het Trajectbureau is in verreweg de meeste gevallen succesvol. Globaal genomen haakt ongeveer twintig procent voortijdig af. Tachtig procent is ook na twee of drie jaar nog in opleiding of heeft inmiddels een startkwalificatie behaald. De jongeren die herplaatst worden naar het onderwijs doen het dus relatief goed. Deze conclusie moet worden gezien in de context van de doelgroep van het Trajectbureau. Bijna de helft van de begeleide jongeren is 17 jaar of jonger en dus leer- of kwalificatieplichtig. Voor de jongeren die niet meer leer- of kwalificatieplichtig zijn, is begeleiding door het Trajectbureau vrijwillig. Gezien hun leeftijd hebben deze jongeren bovendien de mogelijkheid te gaan werken zonder over een startkwalificatie te beschikken. In de groep jongeren die herplaatst worden naar het onderwijs en het daar relatief goed doen, zullen zich dan ook vaak leer-/kwalificatieplichtige jongeren en/of gemotiveerde jongeren bevinden.

Intern rendement

- Intern rendement is de 'toegevoegde waarde' in termen van probleemvermindering, persoons- en talentontwikkeling, en gedragsverbetering. Met verschillende instrumenten (capaciteitentest, studie-/beroepskeuzetest, coach, training, passende hulpverlening e.d.) zetten de medewerkers van de WUL en het Trajectbureau in op het verminderen van problemen, ontwikkelen van talenten en verbeteren van gedrag van jongeren. Om het intern rendement aan te kunnen tonen, moet zichtbaar gemaakt worden welke vooruitgang met de jongere is geboekt gedurende een bemiddelingstraject. Dit vraagt om een gestructureerde manier van werken (intake, plan van aanpak, voortgang, evaluatieve afsluiting), waarbij sprake is van een goede verslaglegging en een adequaat, passend registratiesysteem. De medewerkers van de WUL en het Trajectbureau maken gebruik van een geautomatiseerd systeem waarin gegevens geregistreerd worden over de situatie bij intake, de activiteiten die voor/met de jongere ondernomen worden en het resultaat dat met een begeleidingstraject bereikt wordt. De geregistreerde informatie maakt het mogelijk het intern rendement aan te tonen. In de huidige situatie is daarvoor echter een uitgebreid dossieronderzoek nodig, omdat niet alle geregistreerde gegevens kwantificeerbaar zijn en in vaste categorieën zijn ondergebracht. Het zou de kwaliteit van de invoering verbeteren en het aantonen van het intern rendement vergemakkelijken als de informatie wordt ondergebracht in gestructureerde rubrieken en vaste categorieën.

Rendement WUL en Trajectbureau als instrument

- Het extern en intern rendement zijn vooral gedefinieerd op het niveau van de jongere. Om de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau ook in een bredere context te plaatsen, wordt ingegaan op de 'dekking' en 'gebruik' van de WUL en het Trajectbureau. Het is zeer waarschijnlijk dat niet alle jongeren, voor wie trajectbegeleiding van de WUL of het Trajectbureau een geschikt instrument is, in beeld zijn. Verschillende aspecten belemmeren het verkrijgen van een volledig beeld van de doelgroep: onder andere partijen die de weg naar de WUL en/of Trajectbureau nog niet weten te vinden, partners die doelgroepjongeren niet of pas erg laat aanmelden en onoverzichtelijkheid in de wijze van aanmelding. Als gevolg hiervan bestaat er twijfel over de dekking van de WUL en het Trajectbureau. Naar alle waarschijnlijkheid zijn er jongeren *niet* in beeld, die *wél* baat zouden hebben bij begeleiding. De jongeren die *wel* in beeld zijn en voor wie trajectbegeleiding een geschikt instrument is, worden ook daadwerkelijk in begeleiding genomen.

6.2 Aanbevelingen

- *Optimaliseren registratie*

Achtergrondgegevens over een jongere, plan van aanpak, informatie over ondernomen activiteiten en het resultaat daarvan moeten systematisch worden geregistreerd. De wijze van registreren moet voor iedereen helder zijn en de verschillende (verplichte) onderdelen moeten consequent en eenduidig worden ingevuld. Gestructureerde rubrieken en vaste categorieën verbeteren de kwaliteit van de invoering.

Daarbij zouden het registratiesysteem van SOVEE en de bestanden van aanmeldende partijen (met name gemeenten) aan elkaar gekoppeld moeten kunnen worden, zodat de uitwisseling van gegevens vergemakkelijkt wordt. Om een sluitende registratie mogelijk te maken, moet op termijn toegewerkt worden naar één centraal overzicht met alle jongeren.

- *Investeren in praktijk van aanmelding*

Het verdient aanbeveling om te investeren in de praktijk van aanmelding, omdat niet alle doelgroepjongeren in beeld zijn. Investeren in de bekendheid van de WUL en het Trajectbureau in de regio, maken van heldere afspraken met de aanmeldende partijen en expliciet vastleggen van deze afspraken moeten leiden tot een meer gestroomlijnde aanmelding. Er moet regelmatig gekeken worden of de afspraken in de praktijk goed uitpakken en er moet aandacht zijn voor onderlinge feedback en een warme overdracht van jongeren. Dit vraagt om een gestructureerd, periodiek overleg tussen WUL/Trajectbureau en de diverse aanmeldende partijen, waarin de samenwerking en praktijk van aanmelding aan de orde komt en verduidelijkt kan worden wat van de aanmeldende partijen verwacht wordt. Eventuele verbeterpunten kunnen op deze manier direct worden besproken en opgepakt.

- *Aandacht voor vervolgtraject na uitstroom*

Gezien de grote uitval die optreedt op langere termijn moet er meer aandacht komen voor het vervolgtraject na uitstroom uit een traject van de WUL. Het verdient aanbeveling om het lange termijn effect van de WUL te bespreken met betrokken partijen (onderwijs, RMC, leerplicht, hulpverlenende partijen) en samen te investeren in het vervolgtraject van de jongeren. De WUL moet zich inspannen om voor de begeleide jongeren een passend vervolgtraject te vinden, maar het is de taak en verantwoordelijkheid van andere partijen (met name school, maar ook ouders, leerplicht, hulpverlenende partijen) om de naar onderwijs herplaatste jongeren in opleiding te *houden*. Uitgezocht moet worden tegen welke problemen de begeleide jongeren (op termijn) aanlopen en welke acties een oplossing kunnen bieden voor deze problemen. Een integrale aanpak van school, ouders, hulpverlenende instellingen en de WUL is noodzakelijk om de jongeren naar een startkwalificatie te begeleiden!

Bijlage 1 – Overzicht van gesproken personen

Naam	Organisatie	Functie
Mevr. K. van der Veen	SOVEE	Adjunct directeur
Mevr. J. van Sandick	SOVEE	Coördinator Trajectbureau
Mevr. G. Veenstra	SOVEE	Coördinator WUL
Mevr. P. Filius	Gemeente Amersfoort	Beleidsadviseur Onderwijs
Dhr. P. Dijkema	Gemeente Amersfoort	Beleidsadviseur Onderwijs, RMC-coördinator (subregio Eem)

SOVEE (Stichting Onderwijsvoorrang Eemland) is een organisatie die zich, samen met partners, richt op het oplossen van vraagstukken op het terrein van onderwijsachterstanden en jeugdbeleid. De Werkgroep Uitbreiding Leerlingzorg (WUL) en het Trajectbureau Opleiding & Werk, twee projecten van SOVEE, richten zich op het voorkomen en/of bestrijden van voortijdig schoolverlaten. De WUL verleent, gedurende een schooljaar, bemiddeling aan (potentiële) voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 12–17 jaar. Het Trajectbureau voert de RMC-functie uit voor de gemeenten in de regio Eemland. Op verzoek van de gemeente Amersfoort en in overleg met SOVEE heeft KBA de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau geëvalueerd. Om de waarde van de activiteiten van de WUL en het Trajectbureau uit te drukken, zijn drie soorten rendement onderscheiden: extern rendement, intern rendement, en rendement van de WUL en het Trajectbureau als instrument. Deze drie soorten rendement vormden het kader voor de evaluatie. De evaluatie is uitgevoerd in het kader van de ‘Regiomonitor Voortijdig Schoolverlaten Utrecht’.

De Regiomonitor voortijdig schoolverlaten Utrecht heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren. In de monitor worden jongeren in de provincie Utrecht gevolgd in hun schoolloopbaan.

De Regiomonitor is ontwikkeld met financiële steun van de provincie Utrecht en de gemeenten Utrecht en Amersfoort in het kader van de Convenanten Voortijdig Schoolverlaten.

De Regiomonitor is eigendom van de gemeenten in de RMC-regio Utrecht en de RMC-regio Eem en Vallei. De gemeenten Utrecht en Amersfoort treden op als contactgemeenten.

De Regiomonitor wordt uitgevoerd door Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA), te Nijmegen.

In opdracht van:

provincie Utrecht

Gemeente Utrecht

Nieuwegein

